

Πανηγυρικός

Για την 25^η Μαρτίου, που εκφωνήθηκε Στον Ι. Ναό Αγ. Τριάδου Ανριανών 25- 3- 2001

Αγαπητοί συγχωριανοί, αγαπητοί φίλοι

Μεγάλη μέρα η σημερινή για μας τους Χριστιανούς, για μας τους Έλληνες. Σαν Χριστιανοί ⁴ γιορτάζουμε τον Ευαγγελισμό, δηλ. την καλή αγγελία, το καλό νέο που μας ήρθε με τον Αρχάγγελο Γαβριήλ από τον Ουρανό. Την ενσάρκωση του Υιού του Θεού, την σωτηρία του Ανθρώπου. Σαν Έλληνες γιορτάζουμε την Επέτειο της Εθνικής Παλιγγενεσίας, την ίδια την Εθνική μας Αποκατάσταση και Ελευθερία.

Και για μεν την εορτή του Ευαγγελισμού δεν είμαι Θεολόγος για να σας αναλύσω την σημασία της, όμως για την Εθνική Επέτειο θα ήθελα να σας πω δυό λόγια.

Στην ομιλία μου δεν θα αναφερθώ σε γενικότητες αλλά θα περιοριστώ μόνο σε γεγονότα που παρουσιάζουν ξεχωριστό ενδιαφέρον για μας, είτε επειδή συνέβησαν στην ιδιαίτερη πατρίδα μας, είτε επειδή σ'αυτά πρωταγωνίστησαν δικοί μας άνθρωποι. Η ενέργεια αυτή ασ μην εκληφθεί σαν υποβάθμιση του Αγώνα των άλλων, αλλά σαν προσπάθεια ανάσχυσης από την αφάνεια και προβολή του αγώνα των προγόνων μας, που συνήθως αγνοείται. Αυτό είναι πράξη δικαιοσύνης και όχι εκδήλωση εγωισμού. Δεν θα μιλήσουμε λοιπόν σήμερα ούτε για τον Παλαιών Πατρών Γερμανό, ούτε για τον Κολοκοτρώνη, ούτε για τον Καραϊσκάκη, ούτε για κανένα άλλο από τους πανελληνίως προβεβλημένους Ήρωες, τους οποίους βέβαια σεβόμαστε και τιμούμε. Θα πούμε λίγα λόγια για κάποιους Οροπεδιώτες Αγωνιστές, που πρόσφεραν κΓ εκείνοι στον Αγώνα, κάποτε δε ακόμα και την ίδια την ζωή τους.

Πριν όμως μπω στο κύριο θέμα μου θα ήθελα να ρίξουμε μια ματιά στην κατάσταση που επικρατούσε στο Οροπέδιο παραμονές της Επανάστασης του 1821. Οπως είναι γνωστό, μετά την Τουρκική κατάκτηση το Οροπέδιο χωρίστηκε σε δύο φέουδα, τα οποία παραχωρήθηκαν σε δύο Τούρκους Αγάδες. Το ένα σε κάποιο Ισμαήλ Αγά, που εγκαταστάθηκε το Μέσα Λασύθι, στον εγκαταλελειμμένο σήμερα οικισμό Σμαηλιανώ, που πήρε αυτό το όνομα από τον πρώτο οικιστή του και το δεύτερο σε κάποιο πρόγονο του μετέπειτα διαβόητου Χανιαλή Αγά, που είχε το κονάκι του στην Μαγουλά δίπλα στην Βρύση. Στους δύο αυτούς Αγάδες, τους λεγόμενους Μουκαταγασήδες του Λασυθιού, είχε ανατεθεί η είσπραξη των κρατικών φόρων, ενώ παράλληλα οι ίδιοι είχαν το δικαίωμα να επιβάλλουν και να εισπράττουν πολλούς άλλους φόρους, που εξουθένωναν κυριολεκτικά τους φτωχούς ραγιάδες. Ένας τέτοιος που επέβαλλε ο Χανιαλής ήταν ο φόρος των αχύρων. Φόρος εξοντωτικός, γιατί πολλές φορές ολόκληρη η παραγωγή του ραγιά δεν έφθανε για την πληρωμή του και απεχθέστατος γιατί το άχυρο έπρεπε γομάρι -γομάρι να μεταφερθεί με τα ζώα στο Ηράκλειο.

Μια άλλη υποχρέωση, αγγαρεία αυτή, που επέβαλε στους «υπηκόους» του ο Χανιαλής ήταν η μεταφορά νερού από το Λιμνάκαρο στο κονάκι του στο Ηράκλειο για τις οικιακές του ανάγκες. Τόση ήταν η πλεονεξία των Μουκαταγασήδων του Οροπεδίου, ώστε κάποτε οι δύστυχοι Οροπεδιώτες, μη μπορώντας να αντέξουν άλλο την απληστία των τυράννων τους, πήραν τα υνόλουρα των αλετριών τους και τα παρέδωσαν στον Πασά στο Κάστρο σε ένδειξη διαμαρτυρίας. Απόηχος της σκληρής συμπεριφοράς των Οροπεδιωτών Αγάδων, ιδιαίτερα δε του Χανιαλή που περιόριζε ακόμη και το ψωμί των ανθρώπων του, είναι και τα παρακάτω δίστιχα:

Ο Χανιαλής emήνυσε 'πο κάτω από τις Γούβες ελίγο-ελίγο το ψωμί και χαχαλιές οι βρούβες
Και πάλι ξαναμήνυσε απ' το Σγουροκεφάλι ελίγο-ελίγο το ψωμί να μη γιαγύρω πάλι
Η άγρια φορολογία και η στυγνή εκμετάλλευση είχαν οδηγήσει τους ραγιάδες σε
οικονομική εξαθλίωση με απίστευτα χαμηλό επίπεδο ζωής. Ζούσαν κυριολεκτικά μαζί με τα
ζωντανά τους σε πρωτόγονες κατοικίες χωρίς καμία άνεση. Κοιμόντουσαν πάνω σε ψάθες
που τοποθετούσαν άλλοτε πάνω σε σανίδια, πολλές φορές δε και τελείως κατά⁴χαμα. Το
ψωμί, συνήθως κρίθινο, ήταν πάντα λιγοστό. Η διατροφή τους στηριζόταν κυρίως στα
χορταρικά, μαγείρευαν ακόμη και τα φασουλόφυλλα. Τα κουκιά, η φάβα και τα μαναρόλια
ήταν εκλεκτά εδέσματα. Αγνοούσαν την πατάτα και πολλά άλλα συνηθισμένα σήμερα
λαχανικά.

Στην απάνθρωπη καταπίεση και στην σκληρή σκλαβιά οι πρόγονοι μας αντιδρούσαν
πυκνώνοντας τις τάξεις των Χαϊνήδων, με πρώτο και καλύτερο τον ξακουστό
Καζανομανώλη από το Μαρμακέτω, που είχε το λημέρι του στις κορυφές της Αλόιδας της
Δίκτης.

Αυτή με λίγα λόγια ήταν η κατάσταση που επικρατούσε στο Οροπέδιο παραμονές της
Επανάστασης. Αλλά και οι κάτοικοι, όπως μας λέγει ένας Αυστριακός περιηγητής,
βρίσκονταν σε ένα είδος αναστάτωσης και έδιναν την εντύπωση πως περίμεναν από στιγμή
σε στιγμή κάποιο εξαιρετικό γεγονός που θα έθετε τέρμα στην δυστυχία τους. Να οφειλόταν
η περιρρέουσα αυτή ατμόσφαιρα σε κάποια ηθελημένη ακριτομύθια φλογερού
περιοδεύοντος Φιλικού; Όλα είναι πιθανά.

Ας παρακολουθήσουμε τώρα την εξέλιξη των επαναστατικών γεγονότων που συνέβησαν
στην περιοχή μας. Είναι γνωστό πως η Μεγάλη Επανάσταση ξεκίνησε στα τέλη του χειμώνα
του 1821, αλλά το λάβαρο της υψώθηκε στις 25 Μαρτίου και η ημερομηνία αυτή έχει
καθιερωθεί επίσημα σαν εναρκτήριο ημέρα του Αγώνα.

Το μήνυμα του Σηκωμού έφθασε καθυστερημένα στην Κρήτη, όπου η Επανάσταση
κηρύχθηκε στις 14 Ιουνίου του 1821 με Απόφαση της Συνέλευσης Αντιπροσώπων απ' όλη
την Κρήτη, στην Παναγία την Θυμαινή, στα Σφακιά. Αξίζει να σημειώσουμε ότι στη
Συνέλευση αυτή πήραν μέρος σαν αντιπρόσωποι της Επαρχίας μας ο τότε Ηγούμενος
Κρουσταλλένιας Γερβάσιος και ο οπλαρχηγός του Οροπεδίου καπετάν Μανώλης Καζάνης.
Ταυτόχρονα με την κήρυξη της Επανάστασεως άρχισαν και τα πολεμικά γεγονότα. Λίγο
καιρό λοιπόν μετά αποβιβάστηκε στην Σούδα ο Χασάν Πασάς, γαμπρός του Αντιβασιλέα
της Αιγύπτου Μωχάμετ Άλυ, επικεφαλής πολυάριθμου Αιγυπτιακού στρατού, που ήρθε
στην Κρήτη για να βοηθήσει στην καταστολή της Επανάστασεως.

Ο Χασάν Πασάς κατάστρωσε αμέσως ένα πολεμικό σχέδιο δράσης, που προέβλεπε την
κατάληψη όλων των οχυρών θέσεων της Κρήτης, μεταξύ των οποίων βέβαια ήταν και το
Οροπέδιο.

Έτσι, ξεκινώντας από τα Χανιά, ο Χασάν Πασάς βρέθηκε το καλοκαίρι του 1822 στην
Πεδιάδα, στοχεύοντας το Λασύθι. Όταν όμως διαπίστωσε πως το πάτημα του Λασηθιού απ'
αυτή την πλευρά δεν ήταν εύκολη υπόθεση, τότε στράφηκε προς τα Βιαννίτικα στον Νότο,
απ' όπου πέρασε στην Γεράπετρο Τέλη Ιανουαρίου 1823, πάντα επικεφαλής της μεγάλης
στρατιωτικής δύναμης που διοικούσε, έφθασε στην Κριτσά, όπου συνεπλάκη με τους
Επαναστάτες. Ενώ όμως μαινόταν η Μάχη δίδει εντολή και ένα τμήμα 3000 ανδρών
ανέβηκε με μεγάλη μυστικότητα στο Καθαρό και απ' εκεί μέσω Αλέξαινας κατέβηκε και
πάτησε το Λασύθι στις 23 Ιανουαρίου 1823. Στο παγωμένο Οροπέδιο εκτός από τον ντόπιο
άμαχο πληθυσμό, είχαν οδηγηθεί και εκατοντάδες γυναικόπαιδα από τις γύρω Επαρχίες,

αναζητώντας ασφάλεια. Δυστυχώς όμως δεν προβλέφθηκε και η υπεράσπισή τους σε περίπτωση ανάγκης. Το τι επακολούθησε μετά την εισβολή των Τούρκων δεν περιγράφεται. Ο άμαχος πληθυσμός και τα ξένα γυναικόπαιδα μόλις συνειδητοποίησαν την κατάσταση έξαλλοι φεύγανε προς τα χιονισμένα βουνά για να σωθούν σε κάποιο κοίλωμα της γης ή σε κανένα σπηλιάρι. Μάταιη όμως η προσπάθεια γιατί οι Τούρκοι ανενόχλητοι τους κυνηγούσαν και τους έπιαναν αιχμαλώτους. Απ' αυτούς κράτησαν όσους είχαν⁴ κάποια εμπορική αξία για τα σκλαβοπάζαρά τους, τους δε άλλους (γέρους ή ανίκανους για εργασία) τους έσφαξαν.

Σ' ένα αλώνι στον Άγιο Κων/νο έκαναν σωρό 400 κεφάλια μαρτύρων Χριστιανών που σφάγησαν τις μέρες της εισβολής. Εκτός όμως από τις σφαγές οι εισβολείς αφού λεηλάτησαν τα σπίτια και τις εκκλησίες, τα γκρέμισαν συθέμελα και μετά τους έβαλαν φωτιά. Έκαψαν ή ξερίζωσαν τα οπωροφόρα δέντρα και έκαναν ό,τι ζημιά μπορούσαν να κάνουν στον τόπο. Φεύγοντας από το Λασύθι άφησαν πίσω τους ερείπια, δυστυχία και καταστροφή.

Σ' αυτό το σημείο επιτρέψατέ μου μια μικρή αλλά σημαντική νομίζω ειδική αναφορά. Στις μαύρες αυτές μέρες της σφαγής, στον δρόμο προς την Πεδιάδα, οι Τούρκοι κυνήγησαν και έπιασαν έναν άτυχο Οροπεδιώτη που πάσχιζε να γλυτώσει την οικογένειά του από την δυστυχία που τον βρήκε. Ήταν ο παπα Φραγκιάς Καμπάνης από το Ψυχρό που οδηγούσε τα πέντε παιδιά του, το ένα βυζανιάρικο μωρό και την παπαδιά σε κάποιο συγγενικό σπίτι στο Μαλεβύζι. Δεν πρόλαβε όμως, γιατί τους έφθασαν οι Τούρκοι, έσφαξαν τον ίδιο στις παπαδιάς του την ποδιά και πήραν αιχμάλωτη την υπόλοιπη οικογένεια. Δύο από τα αγόρια της οικογένειας αυτής, τον δεκάχρονο Αντώνη και τον εννιάχρονο Μανώλη, θα τους συναντήσουμε, σαράντα χρόνια αργότερα στην Επανάσταση του 1860, μεγάλους και τρανούς και τους δύο αλλά σε αντίπαλα στρατόπεδα. Ο πρώτος, πασίγνωστος στην Ελλάδα και την Κρήτη με το όνομα Αντ. Φ. Παπαδάκης είναι βασικό στέλεχος της Επιτροπής που στηρίζει και κατευθύνει τον Αγώνα των Κρητών και θα αναδειχθεί Μεγάλος Πατριώτης και Εθνικός Ευεργέτης. Ο δεύτερος είναι επίσης πασίγνωστος, στην άλλη πλευρά όμως, με το όνομα Ισμαήλ Σελίμ Πασάς. Φέρει τον βαθμό του στρατηγού (Φερίκ), έχει το αξίωμα του Υπουργού των Στρατιωτικών της Αιγύπτου και είναι επικεφαλής των Αιγυπτιακών στρατευμάτων, που ήρθαν στην Κρήτη για να καταστείλουν την Επανάσταση.

Για την απίστευτη όμως αυτή ιστορία των δύο αδελφών Καμπάνη ίσως μας δοθεί μια άλλη ευκαιρία να πούμε πιο πολλά.

Ας ξαναγυρίσουμε όμως στα πολεμικά γεγονότα. Μόλις ο καπετάν Καζανομανόλης πληροφορήθηκε πως οι Τούρκοι πάτησαν και κατέστρεψαν την ιδιαίτερη πατρίδα του, πήρε μαζί του τους δύο άλλους Λασυθιώτες καπεταναίους, τον Μανώλη Μηλιαρά από το Τζερμιάδω και τον Χατζή Γιάννη Καρυώτη από το Μέσα Λασύθι με τα παλληκάρια τους και έτρεξαν στο αγαπημένο τους Λασύθι για να προσφέρουν βοήθεια. Αυτό όμως που αντίκρυσαν τους ράγισε την καρδιά. Το κακό δυστυχώς είχε ήδη συντελεσθεί. Τότε συγκέντρωσαν όσα γυναικόπαιδα είχαν σωθεί, τα βοήθησαν να συνέλθουν, τους βρήκαν κάποιους χώρους να περάσουν τον δύσκολο Λασυθιώτικο χειμώνα και άφησαν τον Μηλιαρά με μια φρουρά για κάθε ενδεχόμενο. Οι δυό άλλοι καπεταναίοι Καζάνης και Καρυώτης έφυγαν για να συνεχίσουν τον αγώνα. Από την πλευρά τους οι Τούρκοι μετά την

καταστροφή του Οροπεδίου κατέβηκαν στο Μεραμπέλλο και συνέχισαν τις θηριωδίες τους με αποκορύφωμα την σφαγή του σπηλαίου της Μιλάτου.

Από αυτά που προανέφερα νομίζω πως μπορέσαμε να σχηματίσουμε μια αδρή, έστω, εικόνα για την κατάσταση που επικρατούσε στο Λασύθι στις παραμονές της Επανάστασεως του 1821 και πήραμε μια ιδέα για τα σημαντικότερα πολεμικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στο Οροπέδιο, τουλάχιστον τις πρώτες περιόδους της.

Μπορούμε λοιπόν συμπεραίνοντας να πούμε ότι και οι πρόγονοι μας πολέμησαν με γενναιότητα και δεν υστέρησαν καθόλου έναντι των άλλων Κρητών, ούτε έναντι των λοιπών Ελλήνων, έστω και αν η Επίσημη Ιστορία πολλές φορές, ελπίζουμε όχι από σκοπιμότητα, δεν τους το αναγνωρίζει.

Πάντως εμείς οι απόγονοι των, που γνωρίζουμε την δράση και την προσφορά των, έχουμε την υποχρέωση να προβάλουμε το έργο τους, να τιμούμε τους ίδιους όπως τους αξίζει και να ευχόμαστε όπως Κύριος ο Θεός να αναπαύσει τις ψυχές τους. Επίσης να κρατήσουμε ζωντανή μέσα στις καρδιές μας την μνήμη τους ευχόμενοι η Πατρίδα και το Έθνος, Ιδέες για τις οποίες έχυσαν το αίμα τους, να διατηρηθούν και να μακροημερεύσουν.

Χρόνια πολλά σε όλους